

Estu

NOORUS NR **7**

SISUKORD:

- HENRIK VISNAPUU — Kiri — vaba noorusele.
RASMUS KANGRO-POOL — Põhimõtteid rahvariide probleemis.
R. VIIDALIPP — Rattaviskamine kui võistlusmäng.
ARVI MOOR — Antooniuse kosjakäik.
V. ORMISSON — Portree. Õli (Maal).
YRJÖ TEPPO — Veski Haldjas.
V. ORMISSON — Lilled aknal. Õli (Maal).
Kilde Killadest.
Uudiseid teaduse ja tehnika ilmast.
Rahvusvaheline rahvatants Londonis.
Noorsootöö mait.
Kirjad toimetusele. Küsimusi.

„Eesti Nooruse“ lugejad! Noorsoolased!
Ärge unustage meie ajakirja teisel poolaastal soovitamast tutvuspiirkonnas.
Iga uus tellija aitab kaasa ajakirja arengule! Teisel poolaastal eriti väärtuslik
ja mitmekülgne sisu. Poolaastas kr. 1.—, aastas kr. 1.80
Toimetus.

A-S.

EESTI REISIBÜROO

Peakontor: Tallinn, Kinga 3, tel. 433-20.

Osakonnad: Tartu, Suurturg 7, tel. 3-72.
Pärnu, Rüütli t., Endla majas,
tel. 1-13.

Pileti kassad: Tallinnas, Balti jaamas, tel. 438-92 ja Tartu raudteejaamas.

Rahavahetuspunkt: Tallinna sadamas.

Telegrammi aadress: ERBO, Tallinn.

Raudtee-, laeva- ja õhusõidupiletite müük.
Rahavahetus.

EESTI NOORUS

NOORSOO
KULTUURI
AJAKIRI

ILMUB
ÜKS KORD
KUUS

HENRIK DISNAPUU

KIRI — VABA NOORUSELE

Omaaegne noorte laulik G. Suits laulis: „Noor olla — on kevadet rinna sees kanda ja kevade kohinat kuulda”.

Need luuletaja kaunid sõnad on tänapäeval õigemad kui kunagi varem. Eesti noorusel on õigus omal esivanemate pinnal pidutseda, on õigus olla rõõmus, on õigus kanda kevadet rinna sees. Noorus ja kevadepuhkemine looduses sobivad hästi ja noorusmälestused kannavad hiljem üle naise- ja mehe töö-muredest ja eluraskustest.

Kuulus vene luuletaja Aleksander Puškin ütleb: „On õnnis see, kes noorelt oli noor”.

Ja meie oma vanemate elutarkus on väljendunud kaunis rahvalaulus, milles öeldakse:

Ilugemme, kui me võime,
käragemme, kui me käime,
noored' noorella eala,
paremilla päevadella.

Eesti noorus peab olema elujulge, elurõõmus, peab kandma kevadet rinna sees ja peab kuulama kevade kohinat. Seepärast: Tere, eesti noored! Tere, elurõõmsad, julged, tugevad ja ausad kodumaa noored!

Meie kauged manalasse varisenud esivanemad on meile pärandanud kauni maa. See maa ei ole pikuti ja laiuti suur, kuid ta on oma geograafia ja looduse poolest väga mitmekesine. Vaadake ainult, kuidas teda nagu ema last võtab oma sülle peagu kolmest küljest vesi, vaadake, kuidas kuppelmägedega ja vallseljaketega üle külvatud Petseri- ja Võrumaa kordkorralt laskub lausmaaks kuni jõuab Läänemereni. Heitke silm maakaardile ja teie näete sadasid suuri ja väikesi saari, mis kui Eestimaa eelpostid seisavad Läänemeres ja Soome-Eesti lahes. Meie lõunapoolse lätlaste ja naabri Lätimaa on kui ühest tükist lõigatud meie kauni kodumaa pilutatud seinavaiba kõrval. Kadedusega võib nii mõnigi rahvas vaadata meie kodumaa maa-alalisele kaunisusele. Siia Läänemere rannikule on meie kauged esivanemad rühkinud suurtelt sisemandri lagendikudelt. Nad ei ole peatanud varem oma ratsusid, kuni need on astunud oma jalaga mere vette. Siit rannikult on meie esivanemad tõuganud oma pur-

jepaadid vette ning asustanud saared. Siit rannikult ja saartelt on edasi mindud Soome- maale, on loodud meie hõimurahvas soomlase- sed. Kuid siit rannikult ja saartelt on meie esivanemad käinud kauba ja sõjaretiketel Taa- nis ja Rootsisis, nagu jutustavad vanad kroo- nikad. Meie oleme mererahvas, mere kaudu on meile lahti kogu maailm. Meie oleme viikingite ajal 150 aastat valitsenud Läänem- erd.

Kõik rahvad on tunginud mere ääre. Kui- palju selleks on sõdu peetud, seda teate teie ajaloost. Te teate ka, kuipalju on sõditud meie maa pärast, et teha temast akent Euroo- passe ja maailma.

Selle järvede- ja saarterikka kauni maa eest on meie esivanemad valanud palju higi ja verd. Läbi aastatuhandete on meie esi- vanemad hoidnud seda maad ja pärandanud selle meile. Iga nurk sellest maast on täis kalleid mälestusi, mis kõnelevad meile meie esivanemate virgast võitlusest loodusega ja teiste rahvustega.

Suur kiindumus oma maasse ja suur armastus selle maa vastu on olnud see, et eesti rahvas on püsinud siin Läänemere rannikul. Nõnda kui meie kauged manalasse varisenud esivanemad, nõnda tahame meiegi armastada ja hoida oma kodumaad. Meie tahame teda hoida iseseisvana ja puutumatusena. Pikk võõ- raste vallutajate ajajärk kahe vabadusvõitluse vahel ei kõnele meile mitte eestlase vaimu- jõu puudusest, vaid võimaluste puudusest oma vaimu jõudu kasutada oma tahtmise koha- selt. Nüüd, mil meil need võimalused käes, tahame kõik oma vaimujõu rakendada meie mereäärse kauni kodumaa ülesehitamiseks.

Rahva iseseisvus ja omariiklus ei ole ideaal iseeneses, vaid see on p a r a t a m a t u v o r m, mille kaudu üks rahvas võib teostada oma rahvusideaali. Omariiklus on alus, millel rah- vas võib sammuda suurimale vaimsele ene- eeteostamisele. Seepärast on omariiklus iga rahvuse eesmärk ja kallim varandus, mida tuleb hoida iga üksiku verehinna eest.

Seda verehinda on maksnud õppursõdurid, kes vabadussõja ajal koolipingilt läksid sõtta, et luua vaba Eestit. Meie noortele olgu kustumatuks eesmärgiks nende noorte sanga- rite mälestus, kes jätsid oma noore elu Ees- ti vabaduse eest. Ja teadke teiegi: hõimane, sobiva ja leplikku meelega juures ei ole Eestile vaja vallutada võõraid maid, kuid mitte ka jalata oma maa s t m a a s t v õ õ- rastele! Kodumaa oli meile varem võõ- rasema, nüüd on see oma ema. Meie oleme

pärijad oma kodumaal, ja seda pärandust tahame hoida. Meie tahame liita oma rahva seesmiselt üksmeelseks ja tubliks, väliselt julgeks ja võimsaks ning kaitsevalmiks, et ei jätaks ajalooline taganemine sellest ruu- mist, mida nimetame oma kodumaaks.

Kallid noored! Meie oleme sõltuvuses mi- nevikust ja meie oma minevik õpetab meile ennastsalgavat isamaaarmastust, mehisust, tublidust, veresuguluse ühtekuuluvust, har- rast esivanemate austamist, looduse ja ini- mese samaväärsust, leplikkust ja karsket puhtust. Pidupäevade rõõmsate ja tuules leh- vivate lippude all ei tohi meie lasta silmist neid minevikust tuletatud ideaale.

Praegusel hetkel on vastutus maa ja rahva saatuse eest meie vanemate õul, kõrgesti austatud härra Riigivanema Konstantin Pät- suga eesotsas. Kuid aastate kuludes astute teie, noored, ellu ja peate võtma osa sellest vastutusest. Siis nõutakse teilt tublidust, ausust ja julget mehisust.

Noorus on see aeg, mil teie valmiste vastu- tutavateks kodanikkudeks oma maa ja rahva saatuse eest. Nüüd on aeg kanda kevadet rin- nas, rõõmustuda oma kaunist kodumaa loodu- sest, karastada oma noort jõudu päikses ja tuules, et suudaksite kanda tulevaid elu- raskusi. Teist peab kasvama terved ja elu- jõulised mehed ja naised, siis saavad teist kodanikud, kes on võimelised hoidma puu- tumata meie kaunist mereäärset kodumaad ja kes on suutelised asuma selle kodumaa ainelisele ja vaimsele ülesehitamisele. Va- jame julgust vaimseks eneseteostamiseks.

Luuletaja ütleb, et noor olla on kevade kohinaid kuulda. See tähendab seda, et rõõ- mustades noorusest — katsudes ja kasvatades oma jõudu spordis ja mängus, ei pea teie unustama oma unistusi, teile peavad jääma teie nooruse unistused veel kaunimast Ees- tist, veel kaunimast tulevikust. Leige ja saar- matu on see noorus, kes tuimalt läheb läbi nooruse aastate, ilma et ta tooks kaasa ellu astudes uusi tunge ja tegusid meie kauni kodumaa hääks.

Noorus on kevade kohinate ja ideaalide tärkamisaeg. Kui ühe rahva noorusel ei ole kaugeid ja uhkeid unistusi, siis ei ole sellel rahval ka uhket tulevikku. Peame võtma kaasa noorusest noorusidealismi, mis ei anna alla pärastise elu materjalistlikkudele mu- redele, Käesolev ehituslik hetk eesti rahva elus vajab ennastsalgavat idealismi. Tuim töö- tegemine ja rühmamine oma isikliku kauka huvides ei vii meid edasi.

Meie peame õppima enese huvides töötades töötama kogu rahva huvideks.

Kallid noored, teie olete rahva tulevik. Missugusteks teie kujunete, niisuguseks kujuneb tulevikus meie rahvas. Teie katsute praegu jõudu mängu võistlustel ja vaimsetel aladel. Varsti seisab teie ees jõukatsumine majanduslikus ja vaimses eneseteotsemises oma rahva keskel kuid ka rahvusvaheliselt.

Teie rõõmustate praegu iga saavutuse puhul. Teis pulbitseb ja keeb elava allikana nooruse teoorõõm, see teoorõõm teeb teid õnnelikuks. Ärge vallutage teie meeli vananedes kulla ja teenimise ning vara kokkukraapimise ideaal, materialistlik õnneideaal. Eesti rahva tulevik peab kujunema selliseks, et iga kodanik tunneks rõõmu oma tööst.

Olen omistanud ÜENÜ-le:

„Hakkame kinni päikesest!
Päike on peidet Eesti mulda,
valgust rabad ja vilja sood
ihkavad anda. Ja merivood
rannale kannavad kala ja kulda.“

Selles laulus on antud lootusrikas tööprogramm. Meie esiisad on teinud viljakandvaks palju kõrveid ja liivikuid. Teie uhkuseks olgu, kaotada kõik viljatud lapid meie kodumaalt, et ühelgi võõral ei tuleks himu meie mereäärse kodumaa järele. Ja kuigi meie maa-alala ei ole suur laiutamiseks, siiski päikese poole ülesehitamiseks on ruumi piiramatu.

Eesti noored! Nagu teie spordis ja mängus peate kõrgeks ausast, fair play'd, nõnda pidage ausat võitlust kõrgeks ka tuleviku töös. Kui teie nõnda asute oma elutöö juure, siis on rahva saatus häädes kätes.

Loodus on rahva hinge organiseeriv tegur. Seda tõsiasja on tunnetanud kõik suured teadusmehed. Vanad eestlased suhtusid loodusesse kui omaväärsesse. Selfest tuletub teile, noored, auväärne ülesanne võtta oma kaitse alla loodus, selle kaunimad avaldused. Austage loodust, kaitse loodust rüvetamise eest, asutage uusi iluaedu ja parke, ärge sallige puude ja põõsaste rüüstamist. Seda võite teie teha juba nüüd. Kuidas teie loodusesse suhtute, nõnda suhtub loodus teile. Kui teie õpite ja hindama kauneid kodumaa paiku, siis areneb teie kodumeel. Teie süda seob teid ühte oma kodumaaga nagu lillesidemega, millest laulab luuletaja Juhan Liiv.

Eesti noored! austage ja hoidke esivanemate kaunist pärandust nii aines kui sõnas. Esi-

Minister
H. Kukke
kõnelemas
ÜENÜ
killadel
Porkunis.

vanemate austamine liidab teid ühte meie esivanemate kangelasliku vaimuga. Esivanemate õnnistus hingab siis teie päide kohal.

Eesti noored! Esivanemate eeskujudel, mis manitsevad meid kõiki pühale kokkukuuluvusele ja ühistööle, võtke kaasa kodust, koolist ja oma noorusest julgus vaimseks eneseteostamiseks, mehine meel kodumaa kaitseks, ausus töös ja toimingutes ning kõlblas karakter suure inimkonna ja oma rahva teenimiseks. Aga kõige päält armastus oma rahva ja kauni kodumaa vastu. Kui teie teete, siis võite teie tunnustada:

Käes pigistan üht ränikildu,
mis tasku jäi kui lõppes lingupild.
Võib elu veel mind siia-sinna pildu,
mul kaasas noorusest üks ränikild.

See ränikild, eesti talisman, on kodumaa armastus, ja kodumeel.

Eesti noored, eesti tulevik! Usaldage oma kasvatajat ja oma maa ja riigi juhte, usaldage ja hinnake oma rahva kirjanikke ja uskuge kinnitust: meie tahame teha kauneiks ja siduvaks teie nooruse mälestused, et teie elutuultes ikka ja jälle leiaksite üles oma kauni mereäärse kodumaa nagu rändlinnud vaistlikult leiavad üles oma pesad Eesti kaunitel vooredel ja järvikutel ning saartel.

Eesti noored, töötage kindla ja ausa töötusega, et meie teeme tulevikuks veel kaunimaks elu siin kaunil esiisade maal Läänemere rannikul, töötagem, et rakendame kõik oma nooruses karastatud jõu tulevikus selleks, et saabuks kõigile selle maa asukatele:

rõõm vaimsest eneseteostamisest,
rõõm loovast tööst kodumaa heaks,
et tuleks kõigile
rõõm oma kaunist mereäärsest esiisade maast;

töötagem, et tahame hoida ja kaitsta oma esiisade suurt pärandust, meie isade maad, kaunist Eestit.

Põhimõtteid rahvariide probleemis

Nüüd, kus rahvusküsimused meie enesteleidmiseks ja kultuuristumiseks kõigiti väga aktuaalseks saanud, tuleks kõigil aladel hoolsa rahuliku kaalumise abil leida neid väärtusi meie rahva hingest ja kommetest kantud loomingu, mis meie omapära tõestavad ja fikseerivad.

Kõigiti aktuaalseks peaks kujunema ka meie rahvariide kui peorõivastuse küsimus. Seda on varem küll ja küll arutatud, kuid mõnelgi juhul mitte küllalt süstemaatiliselt-asjaliselt. Romantika naiviteet on selle sageli segaseks teinud ja asjaliku kainuse kõrvale lükkanud. Nii ei olegi rahvariiduse probleem saanud küllalt vajaliselt eluliseks.

Katsume siin küsimust uuesti käsitada. Ehk aitab see rahvariide tuua ta väärikale kohale.

Ajul, mil rahvaste läbikäimine oli kõigiti raskem kui nüüd — raudtee ja teiste moodstate liiklemisabinõude päevil, kujundas iga rahvas oma iselaadilist, omapärast elu, mõtlemist, ellusuhtumist, elukombeid, maitset teistest eraldatuna ja selgejooneliselt. Kõik arenes suuresti omaenese hingest ja kalduvusist. Võõraid mõjutusi oli vähem. Ja kui neid mõjutusi, mitmesuguseid laenusid, kaubavahetamise jne. teel ikkagi küllaltki oli, siis rahvas oma harjumusis ja iselaadis vormis ka need ümber oma loomu kohaseks.

Rahvalauludes, tarbekunstim, muinasjutus, vanasõnus, mõistatusis, kombeis avaldub iga rahva iseloom ja laad. Rahva elu vaimlised sisejõud on teostunud siin hinge aimatavaist väärtusist tõsielulisiks väärtustsiks, mis on dokumentideks iga rahvuse omapära mõistmiseks.

Erilist tähelepanu sellelt seisukohalt tuleb osutada ka rahvariidele. Riietumise küsimus on ikka olnud küllalt vägagi kaalukas kogu inimkonna juures, et määrata selle inimkonna ilulist mõtlemist ja maitset mitmes ajastus, mitmes olukorras ning rahvaste erinevais maitseis.

Riietumine ei ole saanud algust mitte kehakatmise tervishoidlikest vajadusist, vaid katma hakati end esmajoones ehtimistungi mõjul. Kui ehe hiljem kujunes kliimaatilistel nõuetel, tervishoidlikel põhjusil jne. riietumiseks, kehakatmiseks, siis

jäi iluline nõue, ehtiv osa siiski püsima selle juures ja lõi riide moe, ilustatud rietuse, maitse riietumise käsitlemises.

Rahvused oma erinevuses kujundasid oma maitse riietumises — vormis, löikeis, värvides, ning nii sündis igale rahvale, ta ilulise maitse ning elumõistmise kohane rahvariide.

Ärgu mõistetagu ekslikult, nagu oleks rahvariide väiksema tähtsusega rahvaluulest, nii ühes kui teises rahvas kõneleb oma südamet me keelt puhtaimas otsekoheuses.

Kui mõtleme nii ja kui leiame tarviliseks kalliks pidada oma rahva südamekulda, siis tuleb rahvariidegi säilitamisele vaadata kui rahvuslikule väärtusele.

Et meie rahvas rahvaluule iseloomult on naiselik-lüüriline ja tal puudub eepika vormimise plastiline kallak, aga kujutamises küllalt on innukas dekoratiivsuses, siis riidegi juures ehtiv osa, mustrid, kirjad, värvid on rikkalikud ja rikastavad tänaseni moodsa rahvusvahelisuse maitseleidlikkuse varasalve.

Kindlasti endastkõimõistetavalt ei ole ühegi rahva loomingu nii erinev teistest, et seal oleksid vaid omad sugemed ja avastused maksivad. Kõiges leidub ühist, kõik võtavad teistelt midagi üle, ühelaadiline loodus ja elamistingimused avaldavad ühiseid mõjusid jne. Oigusega võidakse juhtida tähelepanu ka sellele, et neis kirjades, mütsides, pärgades, paeltes on märgata mõndagi, mis on Rootsist ja mujaltki nähtud ja üle toodud ostukaubana. Aga ärgem unustagem, et kõik on koha pääl ümber töötund meie kohaseks. Rahvaste erinev omalaad ühaneerib loomingu kas või pisimaiski asjus teistest erinevaks. Eriti on mõistetav, et riiduses on laenuid ja tähelepanekud teistelt rahvastelt üsna tugevadki, kuid vähemais üksikasjus rahva maitse stabiiliteet ja mentaliteet on jätnud siingi sügavaid jälgi. Nii näeme, kuidas lätlase, eestlase, soomlase, rootslase rahvariide oma loomult on üsna erinev.

*

Siin tahaksime küsida — kuidas peaksime suhtuma rahvariide tarvitamise küsimusse tänapäeval, kus riietumine on muutunud

Rahvariides neid Saaremaal Karja kihelkonnast.

rahvusvaheliselt ühtlaseks ning kus kogu läänekultuuri maailmaosale moode dikteerivad Pariis, London, Viin.

Kas peaksime püüdma endid teisiti seada kui on see nähtavasti paratamatuks saand üldine tung? Kas peaksime meie oma rahvariit hakkama tarvitama igapäevases elus nüüd, kus rahvariie kõikjal läänekultuuristund rahvaste juures on tõmbund mineviku mälestuseks ja annud ruumi üldisele moodsale riietusele? Kas veel nüüd, kus ise asume selle kõikvõimsa läänekultuuri keskel, ja kus selle kultuuri mõjud on nii haaravad, et isegi päris teises suunas arenend kultuurid Hiinaski ja Jaapanis, Indias, Türgis, Pärsias tugevasti euroopakultuuristuvad ja esmajoones küll välimuse, riietumise euroopaseerumise teel? Viimase sajandi 30 aastat kultuurajaloolaste arusaamise järele iseloomustab esmajoones just rahvaste ühesarnaseks saamise kujunemine (assimileerumine) ühise läänekultuuri mõjutusel. Vähemalt vastuvaidlematu on, et riietumise küsimuses see ühine kultuur on saand mõjuvõimsa maks teguriks kui on rahvuse mõiste. Ja see mõjuvõim on kindlasti tugevam, kui et maksaks selle vastu võidelda.

Eks ole: Kemal-Paša kaotas ühe löögiga Türgis nende vana rahvuslikuks auvärsuseks saand tähestiku ja seadis selle asemele ladina tähestiku, mis on üldine läänekultuurile. Samuti kadus Türgis naiste nägudelt näokate, kadus haarem jne. Keegi ei tuleks ütleva, et siin vanade väärtuste kõrvaldamine oleks rahvuslikuks ebavooruseks — ei,

kultuur üldises mõttes teeb uuendused vajalikeks. Nii ka moodne riietumine on nüüd otsustavkohasem ja tänapäeva kultuuriilmele sobivam, sellest kultuurist enesest kantud ja sündind.

Nii on minu arusaamise järele üsna mõtetud need mõtted, mis soovivad tuua rahvariide igapäevasesse ellu.

Hoopis iseküsimus on, kas meie oma rahvariit ei peaks säilitama ja au sees hoidma kui rahvuspidude riietust? Meie oleme rohke armastusega ja niisama rohke murega kogund ja rahvuskultuuri varaaita tallele pannud määratu kogu rahva sõnavara, juttu, luulet, mõistatusi. Me avaldame sellest väljaandeid ja loeme seda ning rikastume vaimliselt. Kuid egas meie nüüd oma arenemises mõeldagi ei saa sellele, et jätaksime moodsad romaani-vormid, luuletuste vormid, ja pöörduksime katsele — kirjutada vaid rahva sõnavara vormis.

Rahvuslik sõnavara on meile puutumatuks pühaduseks ja me hoiame seda, rikastume sellest, aga jätame selle siiski oma minevikuks. Me ei muuda seda ega moonuta ega moderniseeri. Me õpime säält uueks eluks, aga seda ennast muutmata kujul ei too meie mitte enam rüte ellu.

Nii tuleb meil suhtuda ka rahvariide küsimusse. See on meie ehtimismaitse vanaks rahvuslikuks dokumendiks, ja me hoiame seda aus ning naudime selle kaudu oma rahva ilumaitset. Meie õpime selle kaudu arendama värvimeelt, saame dekoratiivseid sugemeid;

aga otseselt endisel kujul ei too me rahvariit mitte enam tänapäeva ellu.

Kui aga tuleme kokku suurteks rahvapidudeks, rahvuspühiks, siis nende suurema pidulikkuse allakriipsutamiseks võtame tarvitusele ka rahvariide. Kui jälgisime läind suvel üleriiklikul võimlemispeol liiklemisrühmade esinemist rahvariituses, siis nägime, millist haaravat kaunist mõju rahvariie tõi lisaks sellele liiklemisele. Samast mõju oleme saand tunda ka laulupidudel, teistelgi vähemal pidustustel. Rahvariides olles on massid pidupäeval ka väliselt vabad tavalisest igapäevast ja pühapäevalisus tõuseb siin esiplaanile. Ja see ühine ürgmaitse, mida kanname enestes ühise rahva liikmeina, ühineb siin suureks jõuks meie rahvusmeele ülendamiseks ja kinnitamiseks.

Kui esmajooneliseks jääb, et rahvuspidu tegelaskond eeskätt peaks olema rahvarõivais, niipalju kui see on olenev nende ülesannetest (moodsad spordirühmad näit. ei sobiks rahvariitusesse), siis pole sugugi võimatu, kui ka pidu küllastajad sellest ei hoiduks kõrvale. Ei ole sugugi paha, kui meie naised siis kannavad rahvariit — üks naised tea, et iga kauni rõivastusega teeb ta enesest uue ilu. Ja meie ei saa sugugi salata neid võlusi, mis on varjul meie rahvariide maitsekuses. Üle kõige selle isikliku aga rahvusriide massiline esinemine rahvahulkades on kui vägev ilutulestik, milles sädeleb meie rahva hing.

Kui pooldame rahvariide tarvitamist rahvuspühadel, siis kerkib iseendast küsimus, kuidas seda tarvitada — kas võimalikult puhtal ajaloolis-rahvateaduslikul (etnograafilisel) kujul, või aga ajakohastatult, moderniseeritult?

Minu arusaamise järele ei võiks siin olla kahte seisukohta: võib rahvariit tarvitada ainult võimalikul ulatusel puhtal ajaloolisel kujul.

Kui meie rahvuspühil ja rahvapidustuil tahame pidulikkuseks vabaneda sellest igapäevasest, mida kanname lääne kultuurilt, siis kujuneks suureks arusaamatuseks, kui pöörduksime küll rahvariide juurde, aga selle siiski enne ümber kujundaksime nende mo-

dide kohaselt, millest ometigi vabaneda tahtsime. Peol ei oleks meil seljas siis ei rahvariie ei ka moodne kultuurriietus. Siis oleks maksmas vaid halb arusaamine ja halb maitse.

Sest iga aeg, iga värvide ja kirjade iseloom tingib vajalise vormi iseloomu. Midagi orgaaniliselt ühist peab kõiges olema, enne kui sünnib kooskõlaline tervik. Kui võtaksime vana seeliku vöödilise mustri, kirjadega käiksed, tanud jne., ning siis teeksimel löike kitsa tänapäevase, või koguni lahtilõikega kõrvalt, noh, üks siis oleks imelik küll! Või mütsid moderniseeriksime tänapäevaseile lähemale — mis mängu meie siis mängiksime! Samuti ei tohiks meie moodsa löike huvides värvisid ja mustreid muuta ega moderniseerida. See kõik oleks siseolemuselt võlts ja täis vastolusi, ja sellel kui väärtusetusel poleks täita mingisugust — ei rahvuslikku, ei muud missiooni. Ning näotu oleks see pealegi, sest et sel puudub sisemine vajaline kooskõla.

Rahvuspühade peoriituseks (tegelasil) olgu rahvariie võimalikult ajaloolise täpsuse järeleaimamises, ning neis rikkais teisendis, mis rahvas meile on annud maakondade järgi ning ka teistel kaalutustel (mõrsja, naine, neiu, vanaeit jne). Ma ütlen võimalikult, sest täit ajaloolist täpsust ei saa pidada juba puht tehnilisel põhjusil. Riie müüd on painduvam, kukkuvam — vorm, löige, värv jäägu muutmata.

Praegu rahvariide tarvitamises valitseb suur segadus ja lubamatus. On valus vaadata, kui mõnigi enese teeb kuidagi moodi kirjuks-vöödiliseks, seob eesti vöö ümber ja rahuldub sellega kui rahvariidega. Või mehed lõikavad vöö katki ja garneerivad selle tükkidega moodsa vesti servad, seovad mingid tutsud põlvede kohta, lõövad tavalise poe-kaabu lotti silmi peale ja esinevad siis „rahvuslikult!“ Piinlik lubamatus!

Rahvariide küsimus vajab asjatundlikku süstemaatilist arendamist. Kui meie selles küsimuses jõuame kord üksmeelsele arusaamisele ja seisukohad võtame hoolsal kaalutlusel, siis alles võiksime vabaneda kõigest seni olnud juhuslikkusest, mis on tulnud pinnapealsest suhtumisest asjasse.

Rahvariie selle väärikal käsitamisel toob ilusaid sidemeid ja tõukeid meie süvenevasse rahvuslikku ellu.

RATTAVISKAMINE KUI HUVITAV VÕISTLUSMÄNG

Uued, veel üsna hilisel ajal teistelt rahvastelt laenatud mängud sunnivad unustama seniseid meie oma rahvapäraseid mängu. Üheks kõrvaletõrjutuks näib osutuvat rattaviskamine, mis mõne aastakümne eest on olnud populaarseimaid külanoorsoo võistlusemänge.

Juba a. 1892 kirjutab üks Jakob Hurda kaastöölisest: „Harva tulõb nüüt ette, vanast olla sie nooril väega mootõh olnu, et külä vainu pääl pühapäiviti tsõõri viskamist ette võetu... seda mängu mängitu mõnikõrd pool päivä ütte sootu edesi¹⁾“). Triigi vallas Alansi külas on see veel umbes 40 a. eest olnud külapoiste alaliseks mänguks²⁾, ja mitmel pool mujalgi.

Põhja-Eestis nimetatakse seda mängu üldiselt ratta viskamiseks ehk lõõmiseks, Lõuna-Eestis aga tsõõri viskamiseks (tsõõr-ratas), harvem muude nimedega. Mängu tähtsamaks vahendiks on ümarguse puupaku otsast saetud ratas, mida tugeva hooga üksteise poole visatakse ning kaigastega vastu lüüakse.

Lihtsamal kujul esineb rattaviskamisel ainult kaks mängijat. Kuid niisugune mänguviis osutub siiski haruldaseks, kuna selle kohta on olemas ainult üks kirjeldus Suure-Jaani kihelkonnast, mis saadetud M. J. Eiseni kogusse läinud sajandi lõpul:

Kädsa ehk rattamäng.

Nimetatud mäng saab kahest mängijast väljas legendiku peal mängitud. Kumbki mängija võtab endale koha ehk „linna“, mis teisest 50—100 sammu eemal on. Esiteks viskab A ratas oma „linnast“ võera oma poole. Võeras B katsub malgaga ratas A poole tagasi lüüa. On ta tagasi lüüa saanud ehk mitte, peab ta siiski ratas selle koha pealt A poole tagasi viskama, kus ta seisma jäi. Niisamuti teeb ka A. Sedaviisi visatakse ratas niikaua, kuni teine (mängija) teist juba nii kaugele ajada on saanud, et ta teise „linna“ on jõudnud — ja võit käes³⁾.

Kõik ülejäänud kirjeldused aga (neid on kokku 12) kujutavad rattaviskamist võist-

lusmänguna kahe mängijate rühma vahel. Seejuures mängijate arv pole piiratud, kuid mõlemal pool peab neid olema ühepalju. Mängijate rühma kohta tarvitatakse nimetusi „selts“ (Väike-Maarja, Põlva), „vägi“ (Hageri), „jagu“ (Kanepi).

Rühmade kaugus üksteisest mängu alul oleneb viskajate tublidusest. Nimetatakse, et see olevat umbes 25—30 sammu (Martna, Põlva), 60 sammu (Kanepi) või umbes 70 meetrit (Rapla).

Kõige tugevam mängija on kõige ees, temale järgnevad nõrgemad. Esimene on harilikult ka viskaja. Kõigil mänguosalistel on käes „tublid teibad“ (V-Maarja), „kövera otsaga kaikad“ (Hageri) ehk „tsõõrilõõmise nuiad“ (Põlva). Igaüks võtab omale sobiva lõõgiriista kodust kaasa.

Ratas ehk tsõõr (sõõr) on saetud ümber margusest kasepuust, paku või palgi otsast ja parajas paksuses (umb. 3 sm), et oleks käepärane visata. Et pidada vastu lõökidele, peab ta olema ilma pragudeta. Vastupidavuse suurendamiseks pandavat rattale vahel raudvits ümber (Märjamaa). Aga rattaid saetakse harilikult ka 4—5 tükki tagavaraks, et ühe purunemise korral oleks teine kohe võtta.

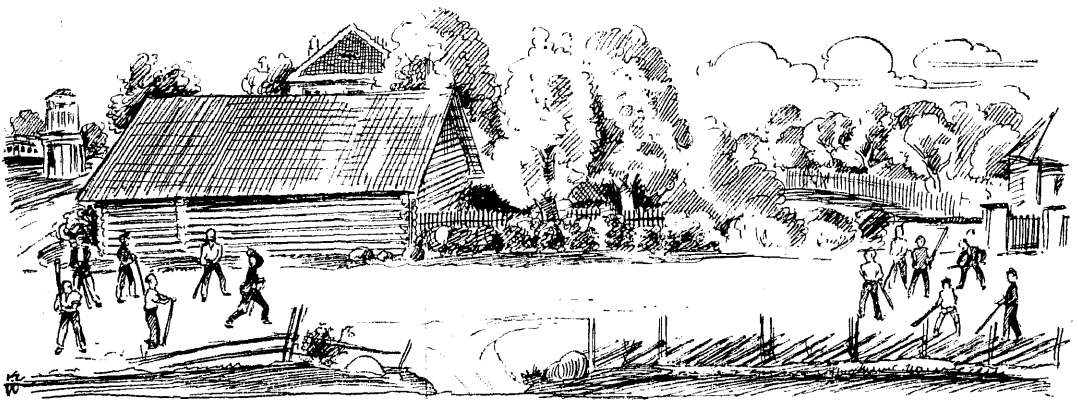
Rattaviskamise kohana on eelistatud maanteed ja külatänavat, kuid on selleks kasutatud ka külla vainut (Põlva) või mõnda muud lagedat platsi.

Kui kõik mängijad on kohal, algab mäng sellega, et ratas visatakse ühe rühma juurest tulema teise rühma suunas. (Kuidas otsustatakse, kumb pool esimesena peab viskama, selle kohta puuduvad teated). Ratas visatakse minema võimalikult tugeva hooga. Siis on teda raskem peatada ja ta võib lennata õige kaugele. Muidugi — vastaspool katsub ratas peatada või isegi tagasi lüüa. Kui ratas on tagasi löödud ja veereb selle rühma poole, kes tegi väljaviske, siis võivad tagasilööjad talle veelgi kergete lõökidega hoogu tagant anda. Kui aga ratas vastulöögi puhul kukub lapiti teele, siis loetakse ta „kooluks“ (Kanepi), s. o. „surnuks“ ning on keelatud teda niisuguses asendis veel edasi ajada. Iga järgmine vise tuleb teha sealt, kuhu ratas jääb seisma, olgu siis viskelhoole lõppedes (kui vastu

¹⁾ H II 45, 346 (2) „Oudova, Sträkova“ Põlva — Joosep Tamm (1892).

²⁾ ERA II 91, 564 (49) „Kose, Triigi v., Maasik“ — O. Nõmmela (1935).

³⁾ E 961 (8) „Suure-Jaani — Ernst Saabas.

ei lööda) või vastulöögi tõttu. On aga võimalikud ka niisugused juhud, et vastulöögist saab ratas nii tugeva hoo, et veereb tagasi kuni selle rühmani, kes tegi väljaviske, ja mõni selle rühma liikmeist saab teda ennem puudutada, kui mahla langeb. Siis on viskeõigus neil, kes ratta lõpuks peatasid (Peetri). Oleks mõeldav, et ratas võiks vastulöökide tõttu käia isegi mitu korda edasi-tagasi, kuid tegelikult on see väga harva võimalik.

Rattaviskamise nagu iga muugi võistlusmängu puhul on sihiks vastaspoole võitmine. See saab võimalikuks nii, et üks pool peab kas ebaõnnestunud visete või vastulöömistega taganema, teine aga tungib edasi. Võitjaks on harilikult see pool, kus leidub tugevaid viskajaid ja osavaid vastulööjaid.

Võidu määrad on olnud mitmesugused. Nagu eelpool mainitud, on kahekesi mängides loetud võitjaks seda, kes vastase suunas edasi nihkudes jõudis selle „linna”. Hufgakesi mängides on kohati tuntud niisugust moodust, et „võidetud maad arvati sammude järele ja see oli võitnud, kes niimitu sammu teist küütida oli saanud, kui palju peale oli kaup tehtud”⁴⁾. Harilikum näib olnuvat võidumaa määramine umbkaudu; kui üks rühm ajas teist algkohast hea tikk maad eemale — oli võitja. Mõnikord on nõrgemat vastaspoolt aetud edasi 2—3 versta ja isegi rohkem⁵⁾.

Rattaviskamise puhul on tuntud ka nn. „võidumakse”. Ühe vanema isiku kirjapanekus öeldakse: „Siis olid veel võidu maksud: „punn”, mis kõige kõrgemalt löödi; selle järel oli „tasklane”, see oli „punnast” madalam; „tasklase” järel oli „kesarebane”, see oli madalam kui „tasklane”. Kui teine vägi ei jõudnud neid vastu liüa, siis nõuti

raha ehk mõne muu asjaga tasuma”⁶⁾. Kahjuks puudub lähem seletus, kuidas need löögid toimusid. — Vanasti on vahel ratast visatud küllakõrtsi juures ja ühenduses kihlvedudega; siis on kaotajad pidanud ostma viina või õlut⁷⁾.

Rattaviskamine on olnud peamiselt meesnooremate („poisid”, „noorõ’ mehe”, „poisikesed”, „poiskõsõ’”) harrastuseks, kuid kohati on sellest siiski võtnud osa ka vanemaid mehi, nagu kinnitavad teated Martnast ja Põlvast. Eriti huvitav on aga üks J. Hurda kogus leiduv kirjeldus, millest nähtub, et rattaviskamises on võistelnud mõisa kupjad ja „tiumehed”.

Orjusest.

Ehk enne küll rahvast piinati ja orjus raske oli, aga siiski, kui vähe aega oli, siis tehti nalja ka. Meie mõisas, Tapal, olnud enne see pruuk — laupäeval saanud tiumeled ja vaimud varem õhtale kui teistel päevadel. Kui vaimud õhtale saanud, siis hakanud ratta viskamise. Tiumeled, nii palju kui neid olnud, teine poole ja kilter ja kubjas kahekesti teine poole. Siis kummad võitjaks jäänud, need pidanud teistele viina ostma. Märgi maa selle tarvis olnud kaks kõrtsi, teine teine pool mõisat, kummagi juure olnud kaks versta. Kumma kõrtsi juure aga saanud, ükskõik. Muidugi laskivad tiumeled endid võita, et siis viina juua⁸⁾.

See kirjeldus oleks muidu kõigiti usutav, kuid väide, et hulk teomehi laskis endid kahest kubjast võita ja need võitjad ostsid pärast veel viina, ei taha olla tõepärane. Kuna kirjeldus näib põhinevat rahvamälestustele, siis võib siin mõni moment olla ekslikult edasi antud. Loogilisem oleks igatahes, et teomehed ajasid kubja ja kiltri kõrtsi juurde välja ja need siis kui kaotajad ostsid võitjaile viina.

⁴⁾ H III 17, 421/2 (82) — Väike-Maarja — V. Rosenstrauch (1894). Võrdle ka H I 10, 195 (17) — Kanepi — G. Loodus (1896).

⁵⁾ H II 40, 1060 (6) — Tallinn — A. Borman (1893); ERA II 91, 780 — Hageri — H. Mesikäpp (1935).

⁶⁾ Eelmainitud teada Hagerist.

⁷⁾ ERA II 92, 682 (71) — Martna — A. Iisberg (1935).

⁸⁾ H II 40, 1060 (6) — Tallinn — Aleksander Borman (1893).

ANTONIUSE kosjakaid

Katkend novellide sarjast „Kaks künaraiujat”.

Päike lähenes metsale. Antonius Vilepill hakkas puhastama saapaid. Kүүnevere seisis soode ja rabade taga. Sinna oli palju maad ja sinna tuli minna Vasikatku soo kaudu. Pole siis vaja karta Kristjan Naruskit, Karkjääru sulast, kui lähed säält.

Toredasti läikisid saapad, otsegu peegel. Vaatas Sergius ja vaatas Antonius ise. Ei võind üteldagi, et olid töösaapad. Olid nagu eile toodud laadalt, täiesti uued.

Sergius ütles:

— Peaksid, veli, kiitma mind, et ostin hüva määrd!

Antonius vastas kiitvalt:

— No ostsid hüva määrd ja veekindla koguni. Just niisugune peab olemagi pühapäevamäärd. Näen, et tunned asja, sõber Sergius!

Nühkis saabast kuivand jänesekoivaga, kõveras, nina saapanina lähedal.

Siis tõmbas selga uue kirikukuue. Püksid jäid vanad, uusi polnud. Peaasi, kui oli uus kuub ja uue-nägemisega saapad. Püksid ei paista pimedas. Väljast tõi kaks punast mooni, asetas ühe nõopauku, rinnale.

— Kas sobib nii, Sergius?

Rind ees, käed puusas, seisis Sergiuse ees.

— Sobib. Oled kui peigmees, õitsev ja nägus! Lähed nagu kosja, Antonius?

— Ehk lähengi kosja, kes teab.

— Oh-oh! imestus Sergius.

— Mh-mh! Mis muud kui kosja. On ülim aeg! Antonius kinnitas.

— On aeg näh! tõendas Sergius.

Nad itsitasid üheskoos, hambad lagedad.

Antonius torkas pussi säärikusse.

— Puss peab olema ligi, kui lähed kosja.

— Puss peab olema ligi! rõhutas Sergius. Ega või's minna pussita, kui kardad Kristjan Naruskit. Ja see mees sind, sõber, kimbutab, kui kätte saab.

— Seda meest peab kartma, arvas Antonius, unnen selle, lihunik, rusikaid!

Nõnda läkski Antonius Vilepill, puss säärikus, üks lill käes, teine rinnal. Läiksaapad jalas. Läks vaatama Kүүnevere Loviiset, seda taevasiniste silmade ja valgete hammastega tüdrukut. Viib talle lille ja kingib — südame.

Sergius seisis sauna uktsel, turi toetet püdale, üks käsi taskus, teist viipas:

— Önn kaasa, Antonius!

— Aitäh! Küll läheb hästi, tuul on tagant!

Ja Antonius Vilepill sammus üle nõmme, vilistas. Rind oli avar, vile kajas metsas.

Kõrguses ujusid pilved nagu vormitud padjad. Päike vajus loojakule, veretavalt punane ja suur.

Siis ta kadus metsa, see Antonius Vilepill, pea öieli ees, keha vimmas.

Hämardus.

Kaste, tilhe nagu konnakude, hõljus Vasit

Mängu-ajana oli siin nimetatud laupäevaõhtut, käesoleva artikli alul aga pühapäeva. Need on ka kõige võimalikumad ajad, mil külanoorsugu sai koguneda mängudeks. Ka Martna kihelkonnast teatatakse, et rattaviskamine toimub pühapäeviti ja laupäeva- ning neljapäevaõhtuti⁹⁾.

Rattaviskamise kohta kuuleme veel, et „siis on maantee äär pealtvaatajaid täis, kes viskajaid oma hüüetega julgustavad”¹⁰⁾. Kahe poisterühma võistlemine, kuhu võib liituda veel vanemaidki mehi, on kindlasti väga põnev ja kaasakiskuv. Küllap see on olnud üldse üheks huvitavamaks ja jõulisemaks rühmspordi avalduskujuks meie külatänavail.

Juba maast-madalast on poisid harjutanud agarasti rattaviskamist, nagu selgub järgmi-

sest piltlikust sõnumist: „Olen ka seda näinud, et väiksematel lastel ehk poisijõmsikatel ei olnud igatahes ratast saada, varastasid ema järelt leiva kaku ehk pulli, mis leivakünas ammugi kuivanud oli ja mitte kaika ees ei purunenud, — löid leivaga ratast Aiasu mõisa Riidamäel”¹¹⁾.

Olen siin annud kokkuvõtliku ülevaate rattaviskamise kohta Eesti Rahvaluule Arhiivis leiduvate materjalide põhjal. Kuna see mäng on mitmeti huvitav, arendades osavõtjais tähelepanu, viskamis- ja löömisosavust, võiks see ehk nüüdki tulla mõnikord tarvitusele poiste laagri mänguna. Seejuures võiks mõningaid tingimusi muidugi teisendada. Nii näit. ei tarvitseks mänguplats, kuigi selleks oleks maantee, olla sugugi kilomeetritega mõõdetav, vaid aitaks palju vähemast.

⁹⁾ ERA II 92, 682 (71) — Martna — A. Iisberg (1935).

¹⁰⁾ Eelm. teade Martnast; vrd. ERA II 91, 224/6 (28) — Rapla — H. Hendrikson (1935).

¹¹⁾ Eelm. teade Hagerist,

V. ORMUSSON

PORTREE (Õli)

YRJÖ TEPPO

VESKIHALDJAS

*Valgedsärgid niitvad viljanurmi.
Päike pidutseb kui lõikuspulmi.
Põlluseljal kasvab kuhilate rivi,
aga nälga näeb vana veskikivi.*

*Veskitiiba ei nüüd puhu tuuli.
Nende vihisemist hardalt kuulis
varem haldjas, kivisilma hoidis,
kotisuudki valvas, võlli võidis.*

*Tiivad maru murdis. Lauad hallid
nüüd on toeks musta härja tallil.
Veskiõti laste mängitavaks,
vaccvalt see nüüd veskiust veel avaks.*

Luuletuskogu „Multa laulaa“ on Soome luuletaja Yrjö Teppo esikkogu, mis möödunud talvel ilmus „Otava“ kirjastusel ja arvustuse poolt tunnustati üksmeelselt meistritööks. Yrjö Teppo kuulub „Tulekandjate“ kirjandusrühma. Muide tulekandjate kohta ei taha enam sobida sõna noor, ja Teppogi on avaldanud luuletusi aegkirjades ja „Tulekandjates“ alates enam kui kümme aastat tagasi. Teppo laulab haldjatest, kes kõnnivad jaaniõöl põllukraavil, perenaisest, kes suveõh-

*Haldjas vana, pime, kobamisi tam-
kuuleb: karjatares lehma ammub, [mub;
mööda veskist tungleb lambakari koju,
õhtu vilus lüpsisuitsu¹⁾ haju.*

*Huuhkovoore kohal punab eha.
Õhtutuul ei leia miskit teha,
tõmbab suitsulindi lepikusse norgu,
uinakule vaibub hämarasse orgu.*

*Nagu sammaldunud käänd jäänd öösse
haldjas istuma, käed harjund töösse:
kivisilma pühib tühjad kaerakoored,
und näeb — aidas suured viljavoored.*

Kogust „MULTA LAULAA“.
Tõlkinud ARNO ARU.

tul hilja toob järvest vett, lainetava-
test viljapõldudest, õitsevatest luhta-
dest ja mullast mustavast, mis jääb
truuks inimesele, kui kõik maailmas
teda reedab:

„Kui kõiki enda ümber näen
hääbuvat,
Siis mulda akna all näen mustavat...“

¹⁾ Sääskede peletamiseks on Soomes kombeks õhtust lüpsi toimetada suitseva lõkketule ääres.

V. ORMUSSON

LILLED AKNAL (Õli)

katku soo kohal. Põõsad kerkisid udust kui lõmastund saod. Antonius keksis künkalt künkale. Rohi rebenes ja jäi peatuma säärikuile. Kuu kerkis pikkamööda taevaservale.

— Kas peaks juba magama Kүүnevere Loviise? Vilepill küsis eneselt. Korjas künkalt joovikaid ja kallutas peost suhu. — Ei saa tüdruk magama vara, kui on lüpsa lehmad ja sööta sead, jatkas endamisi. Astus edasi pikkamisi, peaaegu loovides, nõrk vile huulil. Paremal, teispool metsa, haukusid Karkjääru talu koerad. Kүүnevere tehakul kuivand kask sirutas oksa kõrgele, ahvardades sellega nagu rusikaga.

Peagi tulid metsatuka tagant nähtavale Kүүnevere hooned. Ait seisis kahe kase otsegu auvärava vahel.

— Sää! see Loviise magabki, rahulik ja õnnis nagu taevane ingel. Ootab teda, Antonius, kõrvad vaibast vabad, teritet.

Vilepill kohendas riideid, säadis lille rinnal ja noppis kõrred säärikult. Lähenes siis aidade, küürus ja nägematu, pää ölanukkide vahel. Peatus nurga juures, kõrv seinaprao lähedal.

— Kas on kuulda Loviise hingamist?
Kuulas... Ei olnud kuulda...

Eemal kopli serval, pikutas uus loomajoodu küna, tema, meister Antonius, valmisteti. Samuti valendasid sää! Sergiuse valmistet kae-vurakked. Ja väraval, toanurga taga, jättis ta eile, kui nad lõpetasid töö, Loviise jumalaga, häbelikult üteldes:

— Luba, et tulen sind vaatama mõnikord.
Loviise lubas.

— Eksa tule! ühmas, naeratas ja pilgutas kelmikalt sää!juures silmi.

Nüüd ta oligi kohal. Seisis siin ja küürutas vaatama aidaesikule. Punane õis värises sõrmede vahel. Kuid Loviise magas. Täiesti vaikne oli. Hea, et Kүүneverel oli laisk peni. Küllap vedeles rehe all ega viitsind tõsta ninagi tuule poole, et nuusutada. Polnud vajagi nuusutada. Tema, Antonius, oli omainimene.

Istus siis Antonius puunotile aidaesikul. Istus nagu omainimene. Polnud vaja karta kedagi. Ajaviiteks tegi öökulli häält ja vilistas, huuled toruli. Küll Loviise ärkab, kui ta siin laseb vilet. Ja laskiski aina vilet, esialgu tasa, huuleotstest, pärastpoole kõvemini, põsed punnis.

Vaikus.

Veel ei ärgand Loviise, avand ust ega kutsund aita.

— Magab kui vintis venelane! Antonius pobises. Säärane unekott, see Loviise. Oota! Otsis maast kivikese ja viskas vastu ust. Kuulatas... Vaikne oli...

— Kuradima tüdruk! kirus, ärritus kasvas.

Viskas veel kaks kivi... Ei vastand nüüdki Loviise.

Koputas — kõigi nelja nükiga.

— Loviise, olen siin! Mina, meister Antonius!

Siis kobistati.

Süda tagus ja Antonius ulatas väriseva käe lillega. Kui tuleb Loviise, saab lille.

Ent ei tulnud Loviise. Tuli Kristjan Narusk, Karkjääru sulane, pistis pea ukse vahele ja käratas:

— Kes siin kolistab, pörguline?

Tema Antonius Vilepill, künameister.

— Ah sina, Antonius Vilepill; või künameister! sulane irvitas. Tünnen sind küna-närijat, ehee!

Antonius lõdises hirmust, lill langes käest. Uks löödi paukudes kinni, seinad rapusid ja Loviise naeris hirnvalt. — Tpäi!

Antonius stilitas.
Aidast hõikas Kristjan Narusk:

— Oota, vennas, kui saan püksid jalga, sikutan sul kõrvaudemed peast!

Ja Loviise helistas naeru, heatahtlikult, otse sulase kasuks.

Antonius tõmbas pussi säärikust, keerutas seda pääkohal ja raksatas aidaüksesse.

— Tule, timukas!

Keeras pussi, nii et killud lendasid.

— Tule!

Uks avanes. Kristjan Narusk astus künnisele, rind paljas, paljajalu ja särk lohakalt pükstel. Antonius eemaldus joostes, puss tõstet kõrgele.

— Argpüks, hä-hä-hä! sulane raius naerda, hõõrudes rusikaid vastamisi. — Jänku, säärane, ehee!

Aiateibas rippusid Loviise pastlad, sinna unustet.

Antonius peatus, kõrvus kohises.

— Põle vaja sul, lital, pastlaid!

Lõi pussi pastlasse ja tõmbas pikuti. Puss löikas nahka nagu pajukoort.

— Küll Kristja Narusk teeb sulle uued pastlad!

Jooksis ise üle karjamaa, hambad tangidena koos. Pastlad jäid rippuma otsegu rebenend kapukad.

Teel Antonius rebis lille rinnalt ja surus kontsaga porri. — Ei saa kunagi uskuda naise. Kui on selged ja sinised silmad, pole igakord selge hing, arvas.

Kuivand kask teenurgal jõllitas ja ähvardas rusikaga. Antonius kadus sülitades kassesse. Läks üle Vasikatku soo, rusikaskäed surutud taskutesse.

Ja siis haugatas Kүүnevere laisk peni, haugatas mitu korda.

Hommikul Sergius Ljuavars kohtas Antonius Vilepilli sauna esikul. Konutas pakul, külmetand, puss kõrval. Hambad lõgisesid vastamisi.

Sergius imestus.

— Naljakas, kosilane trepil!

Antonius ei vastand, ei tõstnud päadki. Oli nukker ja vihane, ei saandki vastata.

Sergius taipas.

— Ei läind hästi, söber Antonius? Nägid Kristjan Naruskit?

— Ei pidandki minema hästi! ühmas Antonius. Igakord ei lähe hästi!

— Tõsi, igakord ei lähe hästi.

Antonius viskus püsti, heitis pussi otsapidi pakku ja sööstis sauna. Sää! kägardus koikusse, nagu ta oli, riides, vettind saapad jalas.

Kilde Killadest

Killad on läbi. Nagu kohapeal tõendatakse, pole Porkunis kunagi olnud niipalju eesti rahvast. Ajalehemehed hindasid peolisi pühapäeval vähemalt kuuele tuhandele, mahaarvatud need, kes vahtisid puude takka ja „Uus Sõna” andmeil olnud isegi laupäeva õhtul selles hiigla pargis, kuhu huvirongide ja busside sisu kaob kui kapatäis vett kuuma kerisele, iga vähemgi varjuline paik reserveeritud.

ÜENÜ Porkuni osakonna uelujumibasseinil.

Ajaloolised Porkuni (Bor̄kholmi) piiskopi residentsi varemend nägid seekord pöörase pilvi. Palju noisse lossi müüridesse maetud eesti hiigi! Igavesti pidi püsima see saksluse jõu ja üleoleku kants, mille ühena elavana dokumendina veel praegu Piisopi küla Porkunis.

Mis oleks küll lossi asutaja piiskop arvanud, kui keegi oleks talle öelnud, et mõned sajandid hiljem see häbemata ja metsik maarahvas sõandab tulla kordama siin Ümera lahinguid?!

*

„Ümera jõel” dramatiseering püüdis olla vägagi efektne oma õiste stseenidega. Võrdlemisi elava illusiooni lõi pealtvaatajatele võiduka killavoori tagasitulek, kus muu seas Porkuni vankrid, hirnuvad hobused ja ammuvad lehmad stseeni reaalsuse manasid kulminatsioonile. Kuid killavoori lõpus hilinenud peokülalisena maanteel liikuv rattasõitjate paar tõi vaatajaskonna tagasi argiellu ja kutsus esile isegi naerupuhanguid: „Kas siis Ümera ajastul ka ratastega sõideti?”

*

Autori poolt on „Ümera jõel” lavastatud kuuevaatuslikuna. Kuid raudrüütlike ja Eestiläti vahelise pinevuse lepitamiseks olla näitlejad vanema telgis lavastanud veel seitsmendagi vaatuse. Kuuldavasti tunginud siiski osa leppimatuid rüütleid ja lätlasi õöpimeduses eesti juhtidele kallale, mille tõttu vanema telki kindlustatud urikividega ja muude kättesattuvate esemetega. Vaatus jäi seega publikule nägematuks ja sajandeid kestnud Ümera jõe pinevus lõplikult lähendamata.

E. AAV üldkoore
juhatamas.

Vandetootuse andmine
ÜENÜ lipule.

Porkuni laialised pargid on üpris salapäraseid oma akustikaga. Kui Ümera lahingute lõppemisel osa peorahvast Tallinna Maleva orkestriga kadus kuhugi pargi soppi, kus hiigla jaanitule ääres sõlmiti sõprussidemeid, siis teine osa oli suures hädas helide asupaiga leidmisega. Porkuni pargi salapäraseid sõpra ja veerud oskasid helidele anda hoopis vastupidise suuna. Muuseas oli orkestrit hommikuni otsinud ka E. N. Punase Risti esindaja, kes kogu ebaõnnestumise ajas pargi kaitsevaimude süüks.

Seda Porkuni pargi omapära kasutas pühapäeval täiel määral Ümera jõe autor Mait Metsanurk. Nimele vastavalt hinnates metsa ja loodust, nautis ta pühapäevase eeskava ajal metsa võlusi. Kaduma polla midagi läinud. Porkuni salapärasel akustikal on suusepäraseid häälekõvendaja omadusi, mis iga sõna, iga heli suurendasid mitmekordselt. Ja muust aitas üle ettekujutus.

Rõhkesti peamurdmist pidulisile andis sõna killad. Rünitati ajakirjanikke ja teisi teadlasi, kes omakorda seletusi otsisid „Viedemanist“ ja „Killamägede“ autorilt. Rahvas oma poolt ristas killapeod „killapogadeks“. Kui need pojad nii vahvad olid, milline oli siis see vana Killa ise?

Omapäraseks ning meeleoluliseks pildiks pidustuste raamis kujunes vandetootuse andmine ÜENÜ üldlipule. Haridusliidu peasekretär, kes tsikli tõrkumise tõttu laupäeva õhtusele esinemisele hilines, hingas kergemalt kuuldes vandetootuse siirdumisest pühapäevasesse kavasse: „Seda just näha tahtsingi!“

Ja pidulikuks see osa kujuneski. ÜENÜ osakondade 29 lippu rivistati auandmiseks Orkestri saatel asetuses kõnetooli ette ÜENÜ üldlipp. Loeti ette Hendrik Visnapuu koostatud vandetootuse tekst, mille iga etteloetud lausendi järele noorsoolased kostsid kooris: „Me töötame!“ — Töö-

tuse lõppedes sõnadega: „Kajagu ÜENÜ koondiste, ÜENÜ killade vägev ühine hüüd meie sünnimaale Eestile“, hüüdsid kõik noorsoolased metsade vastu kajades: Jää vabaks sa! Jää seisma sa!“

Kui nimetada mäejuhtluseks kõnet, mida kuulajad jälgivad murul istudes, siis pidas Eesti väljapaistvama mäejuhtluse minister H. Kukke, kelle sisukat eestlaste endist aega ülistavat kõnet jälgisid tuhanded.

Ühendatud kooride juhil E. Aaval polnud meeleolu just kõige parem, sest kuuldavasti olnud lauljaid harjutusel enam kui kontserdil. Kuid läbi saadi ja ÜENÜ Tallinna osakonna arvukas koor ise asendas paljusid puudujaid. Seda paremini õnnestusid ettekanded ning hää akustika eest hoolitsete kummaline Porkuni park, mis helid kilomeetrite kauguselgi kõvendas ja selgesti kuuldavale tõi. Eriti jõurikkalt toodi esile: „Eesti, mu kallid kodumaa! nii lauljate, orkestri kui ka võimlejate ühisel jõul.“

Üllatuse oma esinemisega valmistas peokülalisile pidustuste tseremoniimeister E. Idla oma ÜENÜ Tallinna Võimlemise Instituudi musterrühmadega. Kui muudel ettekande osadel viietuhandelise pealtvaatajaskonna ridades vähest jutukõminat kuuldus, vaikis rahvas naimustervõimlejate esinemisel absoluutselt: „Võiksite kuulda okka kukkumist!“ lausus üks ajakirjanik.

Porkuni killade ühena suursaavutusena tuleb hinnata Eesti unustatud rahvuspilli — torupilli — endisele troonile asendamist, mida tuleb vist lugeda rahvastantsude üldjuhi Ullo Toomi teeneks. Esmakordselt ütargas torupill tuhandete pealtkuulajate ees ja liikusid sajad jalad torupilli taktis. Muidugi koos eesti teise rahvuspilli — kandliga. Siit päale on selge: torupill kandliga sobivad küllalt juhtima meie rahvastantsude esinemisi.

Uudiseid teaduse ja tehnika ilmast

Elekter talumajapidamises

Aasta aastalt kiireneb talumajapidamise mehhaniseerumiskäik. Tehnika võidutseb. Suurt osa selles tuleviku tehnilises progressis kujundab elekter. Tulekahjud elektrivalgustuse juures vähenevad. Hää elektrivalgustus võimaldab ka enne ehk hiljem päeavalgust töid sooritada, mida primitiivse petroleumlambi juures poolikult teha võidi. Elekter tähendab maaelu kultuuristumist.

Eriti teretulnud on elekter perenaisele, lühendades ta tööaeva ja tööpäeva. Eeskätt köögis, kus tänapäeval igasugused pumbad, keedukoljed, praeahjud, kuumutamisploaadid, boilerid ja torud perenaisel käreata ja tolmuta keeta, küpsutada ja veit soojendada aitavad. Isegi toiduainete säilitamisel on elekter varvilik külmkapi näol. Elektriga liikuvate pesumasinatega toimetatakse pesu leotamist, pesemist, keetmist, loputamist ja erimasinatega iseigi pesu kuivatamist. Ka pesutriikimisel ja rullimisel aitab elekter.

Kuna senised jõuallikad ja jõumasinaid eriliisi ruume ja sisseseadeid nõudsid, müra ja tolmuga tekitasid, toimivad elektrimootorid vähe ruuminõudvalt, suurema käreata ja tolmuta. Viimane on eriti tähtis piimanduses.

Talus ettetuleva puu- ja rauatöö juures tuleb kõrgelt hinnata puu- ja kivipuurmasinate, ringsaagide, teritajate, elektrihoõtsade jt. suurt abi.

Suurt abi annab elekter talupidajale aedniku osas. Olgu lavaseendajana, kasvuhooone soojendajana, päikese aseainena, veepumpajana, kastjana, õhupuhastajana.

Pikk eluiga

Nagu viimased Dr. Raymund Pearli uurimused näitavad, ei saa pika eaa põhjendajaks pidada asjaosaliste eluviisi, nagu seda senini teha armastatud, sest pikaealiste keskel leidub nii taime- kui lihatoitlasi; karskeid ja mitte-karsklasi; suitsetajaid ja mittedsuitsetajaid jne. Dr. P. põhjendab pikka iga päri-vusega. Kaua elavad need, kelle vanemad ehk vanavanemadki kaua elanud.

Aastas 12 päeva

On välja arvatud, et maakera oma telje ümber keerlemiseks iga aastaga $\frac{1}{1000000}$ sekundi võrra enam aega vajab. Dr. Johnson, tehnoloogia instituudist Kalifornias on välja arvestanud momenti (sajad aastamiljonid!), mil maakera keerlemine sedavõrt aeglaseks muutub, et päev kuupikkuseks kujuneb. Siis paistab kuu ainult ühele poolele maakerast ja teisele poolele elanikud peavad ümbermaailma reisu sooritama, et kuud näha.

Haruldased metallid

Võrdlemisi kõrge kalliskivide väärtus on tingitud asjaolust, et kalliskive harva leitakse. Mida haruldasem kalliskivi, seda suurem tema hind.

Mitte nii stabiilne pole haruldaste metallide väärtus. On mõne metalli järele eriline vajadus, tõuseb ka ta hind.

Metallide hulgas on volfram haruldane ja kallim kullast. Tööstuse arenguga tõusis ka vajadus volframi järele ja praegune volframitööstus saadab seda haruldast metalli turule ühe tonni ümber päevas.

Ka alluminium kuulub kord haruldaste metallide hulka, olles hinnalt väga kõrge. Siis aga tekkis tema järele vajadus, alluminiumi produktsiooni tõsteti ja ühes produktsiooni suurenemisega langes ka ta hind.

Haruldaste metallide hulka kuulub ka gallium. Tarvitatakse soojamoõtjate valmistustööstuses, kus ta suurema täpsuse tõttu (sulab juba 30° külma juures) usaldatavam elavhõbedast. Võrdlemisi palju tarvitatakse galliumi ka hambatehnikas.

Kallim ja haruldasim metall on vist küll germanium, mida vajatakse elektrotehnikas ja klaasitööstuses kõrgeväärtusliku optilise klaasi valmistamiseks.

Kõvem kunstlik aine

valmistatakse kahest kaunis pehmest ainest: süest ja boorist. Aine — borkarbiid — on teemandi kõvadusega. Ka kõvemad haped ja lehelised ei suuda talle midagi teha. Kuigi kergem alluminiumist, kannatab ta surve 15000 kg. cm².

Aine sobib iseigi kõvaainete nagu volframkarbiidi teritamiseks. Isegi 1000° C kuumus ei mõju borkarbiidile, kuna teemant selles kuumuses põleda võib.

Kõik voolab

See vana mõtteteadlase kõnekäänd maksab tänapäevalgi. Iga, ka kõige kõvem aine, omab piiri, mille ületamisel suurte raskuste surve muutub vedelaks, voolavaks. Kivikõva jää liugustikes voolab uskumatu raskuse all oru poole 50 kuni 200 meetri kiirusega aastas. Proovidel on selgunud, et ka kõveim teras vastava raskusurve all voolavate figuuride kuju omab. Isegi kivid mägedes on dr. A. Nadeini andmeil kord liikunud, voolanud, millest tekkinuna oletatakse kortse kivistikudes.

Taimed keemikutena

Teatavasti mõned taimed sümpatiseerivad mõnele keemilisele elemendile, mida saavad nende ühendustest mullas. Nii hindavad mõned taimed joodi, tubakat, liitiumi jne. Need elemendid destilleeritakse taimede poolt ettekujutamatult lahustatud sulatistes. Kui peenelt seda teostatakse, näitab kartul, kes sümpatiseerib naatriumile. Ent seda mitte otsekohe (naatriumi erikaal 39), vaid hoopis teises sugulusühenduses (isotroop), mille aatomi-kaal 41. Kartul on siin erand ja omandab naatriumi ainult selles raskes ühenduses. See, mis keemikutel harva ja suurte ebatäpsustega õnnestub, teeb taime mängides ja suurima täpsusega.

Rahvusvaheline rahvatants Londonis

Kogu maailma tähelepanu näib tänapäeval suuresti sümpatiseerivat rahvaste rahvuslikule omapärale, esmajoones aga sellele, kus oma silm kuningas: rahvatantsule, rahvariidele.

Kuidas muidu just maailma suurimad metropolid ja kultuurikeskused asuvad korraldama suuri rahvusvahelisi rahvatantsu esinemisi. Läänud aastal korraldati Viinis suured rahvatantsuõistlused ja pidustusel 16 rahvuse osavõtul ja vähe hiljem New-Yorgis kümnete tuhandete juuresolekul samalaadsed suurparaadid.

Suurimad sellelaadilised esinemised toimusid siiski äsja Londonis, millest toome mõned read „Neuer Wiener Journali” järele:

Võluvates alpi kostüümides marssisid seitseteist Austria iludust esimestena sadadesse tuhandesse ulatava pealtvaatajate spaleeri ees, kes sellel imeilusal pühapäeva pärastlõunal olid kogunud Hyde parki maailma suurimale rahvatantsu pidustusile. Tormiline apalause tervitas punavalgepunast lippu ja lõpmatuid ovatsioonid nõudsid meie esindustruppi, meie noorte õpetajate ja üliõpilaste esitatud Tiroomi laulude ja ländlerite kordamist. Austria rahvatants ja rahvakunst võidutses teenitult. Rongikäigus teisel kohal bulgaarlased valgetes põlledes ja kujutatud kuubedes oma karjapasanate ja viledega varustatud omapärase orkestri järel. Järgnesid tüsedad taani tüdrukud ja poisid oma rahvaomastes tsilindrites, lõbusa viiulitrio saatel. Neid saatvat bretoni poisid ja tüdrukud oma väärtuslike kudes kostüümides tundusid muuseumi väljapanekutena, tüüpidega minevikust ja nende vanamoodilised tantsud näisid sama välja pool aega kui nende hinnalised pitsitanud ja nende flöödimuusika. Järgnesid baierlased mägikostüümides, naistel õllekannud vahutava õllega pihus, siis lõbusad schvaablased, ungari muustlased ja puštatalunikud. Mustlasneiu tüdrukud, naersid ja nutsid ja paarid keerutasid hullununa zimbali rütmis.

Hurmavaid laule ja hõbe mõõku.

Võisime vaadata ja vaadata, pimestunult ühelt rühmalt teisele pöörata, üksteisest ülevatavaid viise jälgida ja seda vaimustust kaasa elada, mis neid noori ja vanemaid inimesi patriootiliste elurõõmude sfääridesse tõstab. Siin rühm rõõmsaid schveitsi mägitalunikke, seal tantsupidustuste kehakam rahvas, itaallased. Puhtad belkantod kajastusid avaras pargis kui hiilgav pärlikuld ühe veneetsia gondoljeeri kõikevõivast kurgust. Itaalia iludused keerlesid tamburiini ja mandoliini helides, millele mustasärklased vahvalt takti vilistasi. Hõbe mõõgad ilmusid esile ja temperamendiga florentiinlased esitasid oma kodunurga mõõgatantsu. Lätlased ja leedulased esitasid balti rahvamusiikat, hollandlased, norralased ja rootslased manasid esile põhja tämbri ja tõsiduse, kuna mustasilmsed

hispaanlased oma kitsastes siidipükstes ja kirjutes torerojakkidest kastanjettidega oma lõunakodumaa kerguse ja hurma Hyde-pargi publikule südameisse nõidusid.

Vaikivad rumeenlased.

Niisuguse rahvatantsu suurparaadi väline pilt on kirju, lõbus ja ilutsev. Tuum on kaine ja tõsine. Teadlastele on rahvatantsu rahvahinge ja iseloomu ja kultuuri peeglik. Teadlased näevad siin rahvusi ühendavaid jooni, konstateerivad siin primitiivseid rõõmu ja kurjuse manifestatsioone. Rahvalauludes ja rahvatantsudes ilmnevad rahvuste iseloomu põhijooned ja selle uurimine ja jälgimine on ühtmoodi huvitav antropoloogile, keeleteadlasele, muusikamehele, kunstnikule kui ka tantsu eksperdile. Omab ju maarahvas, kes veel linnade jazzšabloonile pole müüdnud, kuni tänaseni huvitavaid rahvuslike rituaale ja traditsioone, millised naivis tantsukunsti oma väljenduse leiavad. Ja kui inglise valitsus St. James-Palees, valesi printsi asukohas, kõike külalisi kostitas ning külalised oma rahvuslike kunsti siinses õises imeilusas pargis suure halloo ja hooga inglise ülemkihile esitasid — vaiksivad rumeenlased täiesti. Poisid pärlmutrikuubedes ja tütarlapsed Banatist ei kõnelenud, ei maitsnud veine, ei söönud ega tantsinud. Rühma järele kõndis talkuses kitlis kuju eeslinahast mask näo ees: kaitsetvaim, kes neid võõraste rahvaste dämönite eest kiriku nõudel kaitsma oli kohustatud. Kirik oli neilt vande võtnud, kellegagi kõnelda ja lõbudest loobuda. Nad täitsid oma vande.

Sveitsi joodlikunstnik ja vene balett.

Kõneleti paariskümnes keeles korraga. Vähesed võõrad mõistsid üksteist. Pääle austerlaste, kes ju mõned nädalad Inglismaal viibisid ja pea kõigis inglise linnades esinesid ning selle tõttu ju koduselt esinesid, näitasid šveitslased oma keeelist paenduvust ja elavust. Enamus neist vestles saksa ja prantsusekeeles, kuid kaunis joodleritar, kes oma erialal küll ilmarekordi teenis, vestles voolavalt ka inglise ja itaalia murrakuis.

Poola tantsijad, kes üht pulmatantsu esitasid, olid, pruutpaar erandina mahaarvatud, kõik maalt. Venelased sellevastu representeerisid uusvene balletti. Grupijuht, Viktorina Kriger, kuulus Pavlova rühma. Galina Lerkhe ja Ivan Ivašenko, kes ukraina tantse esitasid, on Kiievi ja Harkovi teatrite balletmeisterid. Kaukasia mägirahvaste metsikuid tantse esitasid Tiflisi Suure Teatri jõud.

Kirju ent väärikas oli see Londoni suurpidustuste pilt. Üliõpilasi, talunikke, linnasi, karjuseid, madruseid, töölisi ja kunstnikke sulatas suur tantsuplats ühiseks suureks rahvatantsu ja rahvakunsti pereks, kes kõik suurt ideed teenisid ja sügavaid elamuusi andsid ja kaasa tõid.

A. M.

NOORSOOTÖÖMAILT

Kolm ÜENÜ ajakirja.

Oma ajakiri tähendab iseseisvat mõtlemist, otsimist, loovat pioneertööd. Sellel alal võib ÜENÜs märgata edusamme. Kui 1933. a. ÜENÜ osakondades ilmus vaid 15 oma ajakirja, ilmus neid 1934. aastal juba 24. Käesolev — Raamatu Aasta — kindlasti suurendab seda arvu, sest toimetuse lauale on tulnud juba esimesi tulemusi õnnestunud ajakirju ÜENÜ osakondadest.

Esimene neist: „Elva Noorsoolane“ nr. 1—2 ilmub trükituna ÜENÜ Elva osakonna väljaandel. Välimus meeldiv. Sisus esikohal Jaan Kärneri „Kevadesse“. Saates öeldakse: „E. N. tahab olla kodukoha organiseeritud noorte ühiseks häälekandjaks. Rõõmustavalt arendavad Elva noored üha intensiivsemat tegevust. Meie ühise tegevuse isestumiseks ja avardamiseks tahab aidata kaasa „Elva Noorsoolane“. Ta kutsub meid kõiki olgu me kotkad, kodutütred või juba elluastunud noored õilsate ülesannete teenistusse, kutsub meid kujunema vabadeks.

Sisus artikleid Helmi Mäelolt, Hugo Raudsepalt, ülevaateid ja vesteid kohalikest tegelasilt.

Teine ka trükitud ÜENÜ Tamsalu, Porkuni ja Naistevälja osakondade ühine väljaanne „Ühismõtted“ nr. 2 — 20 lehekülge meeldivat ajakirja. Sisus artikleid A. Traksilt, V. Musteliit, Osk. Uudeküllilt, E. Tamjärvelt ja teistelt kohalikest tegelasilt ning luuletisi Jakob Liivilt ja Leenart Üllastelt. Ei puudu isegi õpilaste õnnestunud võistlustööd.

ÜENÜ Raeküla osakond on saanud teele šapirografeeritud „Aegade Lennu“ nr. 1, mille sissejuhatuses kutsutakse kaasnööri kihutama lähemale kõrgustele ning miltele sooje saatesõnu kingib ka kohalik maanaiste selts.

Arutellakse läbikäimisest inimestega, propageeritakse eesti nime ning tuuakse huvitavaid pilte taluelust, talutööst.

„Kui hää on kõndi aära taga...
Noor põldur, küna edasi!..“

Lõpetame vaatluse Hugo Raudsepa sõnadega „Elva Noorsoolases“:

„Meie, vanempõlv, oleme iseendiks saanud märksa raskemal tingimusil, kui tänapäeva noorus, kes võinud kosuda omakooli, omakultuuri ja omariikluse soojas kodususes.

Meie hingitsesime kaane all, meie pugesime põrandaluse teid, millised jätnud jälgi meie olemisele.

Kui loendamatuid teid tungleb tänapäeva noorus! Kui mitmel kujul tõhib ta endateostust sisustada ja teisendada!

Ent sel tänapäeva noorsool on ka kohustus! Püüdku see iseseisvuses sirgunud ja kodutundes kasvanud uus noorsugu meie elu paremini sisustada ja meie vaimsele loominguks heredamat omalmingut anda, kui suutsid eelmised põlvkonnad, kelle juurte ümber polnud nii kindlat ja sooja kodumalda, nagu praegu.”

A. M.

Kiri toimetusele

„Siis võime pörutada jalga vastu maad teadmise, et see on eesti tants — see on meie oma labajalg.“ (E. N. lk. 145).

Noored, mitte ikka nii ummisjalu! Meil on vististi palju, mis on meie oma, aga kõik see pole siiski meie pärisoma. Paljud on laenatud, võõrsilt sisse sattunud, võõraga segatud ja muidugi ka ajajooksul meie poolt värvi saanud.

Nii on ka lugu meie „labajalaga“. Kuulgem, pangem ilka ennekõige tähele nime. Sõna „labajalg“ on vististi tuletatud saksaakeelsest „schuhplattler“, mis tähendab kinga või tallalabast, milline tants veel tänapäev tantsitav Schweitsis, nagu ma seda seal maapidudel näinud. Samane „löss“, mis meil, sama jalaga vastu maad pörutamine ja naispartneri õhnutõstmine ja huikamine, nagu seda vahel meilgi tehakse.

Sellega ei taha ma muidugi öelda, et seda tantsu meil ei tantsitaks, ta on meile omane, ta on hoogne, temperamentne, kaasakiskuv — miks siis mitte! Ärge siiski kohe kõiki omaks nimetagem, mis meile omaseks saanud.

Mulle meenub käesoleval juhul, mis omal ajal ühel Tallinna muusikapeol juhtus, kui vanu pillimehi lasti endisi tantsulugusid ette kanda. Esitati muuseas üht lugu, mis aastat 40 tagasi olla tantsitud ühes kihelkonnas ja mille nimeks olnud „raskatsai“. „Raskatsai“ — o-hoh! lõikas mul eelaimus peast läbi. Ja õige: kui pillimees puhuma hakkas, oligi see tuntud vene laul: „Ja hatsu vam raskatsaj“... viis, mida ka eesti keeles olin kuulnud laulavat: tahaan aga teile ütelda, ütelda, kuidas läks neiu kõndima...

Ja samuti käib mul igakord häbijudin üle selja, kui meil hakatakse laulma: „see on eesti laul“, kuna see ometi on ja peab olema „see on soome laul“.

Ants Laikmaa.

Peod ja esinemised ÜENÜ-s.

ÜENÜ osakondades on 1934. a. jooksul korraldatud võrdlemisi palju esinemisi ja pidusid. Tähelepanav on siin juures, et iga aastaga lihtsate segaeeskavaga pidude protsent suhteliselt väheneb — leitudakse taas uusi nimetusi esinemistele, uut kultuurilist sisu meie olemisele. Nii on uutena algatustena lõõnud läbi: spordipäevad, võidupüha, osakondade aastapäevad, metsapäevad, hõimupäevad, vabaõhu jumalateenistused, aianduse- ja käsitööpäevad, elava ajalehe õhtud, vaidlusõhtud, ühistegevuse ja aianduspäevad jne. Pidustusi on korraldatud järgmiselt:

	1934	1933	1932	1931
peod segaeeskavaga	388	435	440	362
huvi- ja mänguõhtuid	228	142	160	155
spordipäevi	198	151	112	66
teeõhtuid	186	219	201	143
vaidlusõhtuid	122	10	10	—
kirjandusõhtuid	119	118	44	11

ÜENÜ ülakoord Porkuni suvipäevadel selleks ehitatud laval esinemas.

	1934	1933	1932	1931
tantsuõhtuid	92	98	121	94
jõulu- ja aastavahet. õ.	79	73	40	52
osakondade aastapäevi	65	42	40	29
mardi- ja kadri p. (mask.)	56	28	47	42
vabariigi aastapäevi	51	16	28	5
kontserte ja muusika õ.	42	28	19	20
rahvuslikke õhtuid	38	3	—	1
võidupüha aktusi	35	4	—	—
kino ja valgusp. õht.	28	8	27	2
jüriöö aktusi	26	47	43	32
metsapäevi	25	8	5	9
jaaniõhtuid	23	9	6	14
jumalateenistusi	22	4	2	2
noortepäevi	20	22	20	11
kongresse, nõupidamisi	20	2	1	1
elava ajalehe õhtuid	19	—	—	—
1. dets. aktusi	17	2	1	—
karskuspäevi	16	10	9	6
emadepäevi	15	18	12	5
käsitööpäevi (näitusi)	14	1	—	1
hõimupäevi	13	4	1	—
tegelaste aust. päevi	13	2	1	—
lipu pühitsemise aktusi	12	5	2	—
õpilaste (lõpetajate) p.	9	1	—	—
ajakirja ja E. N. õht.	9	—	—	3
ühistegevuspäevi	9	2	1	—
aianduspäevi (näitusi)	8	2	—	2
maatulunduspäevi	8	6	6	7
kirjand. jt. kohtuid	6	3	1	—
koduümbr. uurimise pv.	3	—	—	—
lõikuse päevi	3	1	—	—
hingede päevi	1	—	1	—
	2041	1531	1401	1076

Lisaks sellele on ÜENÜ osakondades 1934. a. korraldatud 31 näitemüüki, 26 korjandust ja 5 loteriidi.

ÜENÜ Tamsalu osakonnast

Pühap. 21. juulil pühitses osakond oma esimest aastapäeva, milline algas metsaga ümbritsetud kenal spordiväljal orkestrihelide saatel võimlemisettekanetega ja võistlustega. Tühe rahvahulk jälgis suure huviga hoogsat tegevust. Võistluste lõppedes, millest võtsid osa peale kohalike Porkuni, Kiltsi, Naistevälja-Nõmküla osakondade ja S.-S. „Järvala“ parimad, siirduti rongikäigus T. V. T. aeda, kus leidis aset aastapäeva aktus ja peoõhtu.

Sisukas aktusekõne ÜENÜ peasekretäri hra A. Meikopilt, rida õnnesoove ja viimistletud Naistevälja-Nõmküla osak. segakoori lauluettekanded hra E. Reiniku juhatusel kaunistasid elamusrikkalt Tamsalu üenülaste esimest aastapäeva. Kõigile sellele lisandus peoõhtul „mudilaste“ huvitavad tantsuettekanded prl. A. Puusepa juhatusel ja meeleoluks naljamäng „Riigi äi“ osakonnal näitetrupil, kus erilise kiituse teenisid prl. E. Luts ja hra J. Griffel.

Ka majanduslikult rahuldus päev korraldajaid. Siinkohas kõigile, kõigile suur aitäh, kes oma osavõtuga austasid osakonna esimest aastapäeva ja nõu ja jõuga aitasid kaasa selle õnnestumisele.

Mis on siis aastaga tehtud?

On võideldud kätte seltskondlikult rahuldav positsioon, ehitatud alusmüür, millele võib rajada uusi sihte; on tehtud pingutavaid ja tagajärjekat tööd, mis leidnud tunnustust kaasorgidelt ja mis ulatanud otsaga isegi pealinna. On korraldatud terve rida peo-, huvi-, referaat- ja vaidlusõhtuid; korraldatud spordipäevi ja võistlusi ja võetud osa kaasorgide üritusist. Osakond annab välja koos Porkuni ja Naistevälja-Nõmküla osak. oma trükitud aegkirja „Ühismõtted“, mis saanud lehemeestelt vaid kiitvad arvustusi. Samuti tuli osakond „Eesti Nooruse“ tellimisvõistlustel esikohale ja omas 47 tellimisega Keskjuhatusel rändauhinna 1935. aastaks.

Koosolekuid on peetud aasta jooksul arvalt 45, liikmete arv on 100 piirides; rahaline läbikäik ulatub 600 kroonini.

Juhatusse kuuluvad A. Lindberg, J. Griffel, A. Kirpson, A. Siider, R. Olup, G. Väärt ja O. Uudeküll; hiljuti koopteeriti abijõuna juhatus juurde asjajajaks juhatusliikmeks A. Uudeberg.

Maikuu lõpul lahkus osakonnast üks tublimaid töömehi Karl Laar. Kiitus Sulle Tamsalus tehtud töö eest! — ärgu raagegu see tööind ka uues asukohas.

Lõpuks pean oma pühaks kohuseks tänada Porkuni kaasnööri, kellega varem koos töötades aastaid muutus töö rõõmuks ja koostavaks, mis on andnud jõudu ja julgust nüüd hiljem ka uues keskses.

Osk. Uudeküll,
ÜENÜTO esimees.

ÜENÜ Nõmmküla-Koigi noortepäeva ja lipu õnnistamise aktus.

Nõmmküla Koigist

Suurpäevaks ÜENÜ Nõmmküla-Koigi osakonnale kujunes 16. juuni. Pühitseti ümbruskonna Põhja-Järvamaa osakondadega ühist noortepäeva Nõmmküla-Koigi osakonna lipuõnnistamist ja osakonna tegevuse viiendat aastapäeva.

Ilmastiku tujukusest hoolimata õnnestus päev siiski kaunis hästi. Päeva kava rikastasid ümbruskonna laulukoorid oma ettekanetega helikunstnik K. Grünvaldi juhatusel; pasunakoor, võimlemis- ja rahvatantsu rühmad, millised ettekanded rahva poolt suure häameele ja vaimustusega vastu võeti.

Ka majanduslikult võib osakond mainitud päeva korraldusega rahule jääda.

Üldiselt on osak. tegevuses viimasel ajal arengut märgata. Osakonnas töötavad praegu rahvastantsu ja näitetrupp. On asutatud oma raamatukogu ja eeloleval sügisel on kavatsus ka oma laulukoor ellu kutsuda.

Noorsoopäev Märjamaal

Lõuna-Harju ÜENÜ osakondade traditsiooniline noorsoopäev toimus 28. juulil Märjamaal. Kuigi ettevalmistusi oli tehtud hoolsalt ja rahvastiki hommikul ilusa ilma tõttu oli kogunud ettenägematult palju — ei täitunud soovid ilma muutumise tõttu täiel määral.

Vihmast hoolimata viidi ringkonna spordivõistluste kava lõpuni. Võistles kuus ÜENÜ osakonda. Esikohale punktidega tuli järjekorras Raiküla 161, Põlli 37, Märjamaa 28, Valtu 21, Ingliste 15 ja Paluküla 2 punktiga. Ringkonnas on lootustandvaid noori.

Muu peotsemise katkestas vihm. Jäi ära rongikäik, laulud, võimlemise- ja rahvatantsu ühised ettekanded, milliseid ootas rahvas.

Ent see, mis jäi puudu päeval, tasuti ohtralt õhtul. Märjamaa osakonna poolt korraldatud pidu Kaitseliidu avarates ruumides kujunes täiesti noorsoopäeva asemel noorsooõhtuks. Rahvaarvult, eeskavalt ja meeleolult. Eeskava erines tuntuvalt tavalistest peoõhtutest ja täitus täpse alguse juures poolteise tunniga. O. Lutsu alkoholieitavalt häälestatud „Viimne pidu“ kanti ette hästi läbimõeldult ja mõjuvalt ja suure eduga. Suure tunnustuse said noorkunstnikud viulidaja Ed. Poolakene ja klaverikunstnik ja aktiivne noorsoolane prl. Ellen Ojasson. Järgnesid huvitavad deklamatsioonid ja muusikapalad rahvuspillidel. Torupillilugusid esitas Peeter Piilberg, kandililugusid Joh. Rosenstrauch. Eriti meeldisid rahvale ÜENÜ Tallinna osakonna rahvatantsurühma poolt küla-

kostina esitatud meisterlikud põhjamaade rahvatantsud, millistest „Härjatantsu“ tuli korjata.

Kahju, et ümbruskonna osakondade koorid, võimlemise- ja rt. rühmad oma kunsti ei saanud esile tuua ebasoodsa ilma tõttu. Võimlemise- ja rahvatantsu alal on ÜENÜ Keskjuhatus kehakasvatuse instruktor E. Tamm siin teinud palju tööd, nagu harjutusist aimata võis. ArMo.

Küsimusi teadmiste teritamiseks.

1. Kui palju on 400 a. jooksul trükitud eesti-keelseid raamatuid?
2. Kui mitu küla on Eestis?
3. Millal algas Eesti Vabadussõda?
4. Millal ja kus enne Eesti iseseisvust toimus suurim eestlaste meeleavaldus?
5. Kus asuvad pikemad eestlased?
6. Milline on eestlase keskmine pikkus?
7. Mis aastal ilmus Ed. Vilde laineid lõõnud romaan „Külmale maale“?

Vastused E. N. nr. 5 ilmunud küsimusle.

1. Esimestena eesti kodumajanduskoolidena tütarlastele avati pr. Raamoti poolt Saha-kapuu ja prl. Sapase poolt Liplapi talus vastavad koolid 1911. aastal.
2. Esimaks Eestis hakkas igapäev ilmuma „Postimees“ 2. augustil 1891. a., saatles seega esimeseks eesti päevaleheks.
3. Esimene eesti piimaühisus asutati 26. veebruaril 1898. a. Restus Valgamaal.
4. Esimene eesti kunstinäitus korraldati koos Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi põllumajandusnäitusega 12—14. augustil 1906. a. Eesti Üliõpilaste Seltsi ruumes.
5. Esimene eesti õppekeeleaga keskkool — Eesti Noorsoo Kasvatusseltsi Tütarlaste gümnaasium — asutati 1. oktoobril 1906.
6. Eesti saadikud I vene riigivolikogus (duumas) olid 1906. aastal: J. Tõnisson, O. Rütli, P. Hellat, A. Lubi ja Papčinski.
7. Esimese Eesti rahvamaja (teatrimaja) ehitati 1882. aastal (seega 53 aasta eest) Abram Simoni, poolt Toilas. Abram Simon suri 1929. aastal 85. a. vanuses.
8. Esimene eesti põllutöökool (venekeelse õppekeelega!) kutsuti ellu Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi poolt Kõo riigimõisas Viljandimaal 1914. a.
9. Prof. Riikoja andmetel on Eestis 1592 järve.
10. Eesti sügavaim järv prof. Riikoja andmeil on Rõuge Suurjärv, mille sügavus üle 41 meetri.
11. Pikemaid eesti külanimesid on: Taalikuasunnikkude ja Karedaasunnikkude külad Maasis, Looritsmetsküla ja Sonnatarikurmu külad Ahjas, Kaasikutaguse k. Jõgeva, Sandiväsitaja k. Paasvere ja Maanteeäärse küla Ravila vallas.
12. Kiiremini kahanev rahvas Eestis on sakslused (kadakad?!). Sakslasi oli Eestis: 1881. a. rahvalugemise järele 46779 (5,3% rahva üldarvust); 1897. a. rahvalugemise järele 33362 (3,5%); 1922. a. rahvalugemise järele 18319 (1,7%); ja 1934. a. rahvalugemise järele 16201 is

Vastutav ja tegev toimet. A. Meikop. Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus. Toimetuskollegium: Ed. Laaman, K. ja M. Utuste, A. Aru, K. Kerberg, H. Viires. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Lossi pl. 4. Trükkikoda „Estotrükk“ Tallinn, S. Karja 8.

Ühisus

„VÕHMA EKSPORTTAPAMAJA“

Peakontor & tehased:

Võhmas, Viljandimaal, tel. 42 ja 27

Esinduskontor: Tallinnas, V. Karja 1, tel. 441-68

Tallinna laod, külmhoone ja jäätehas

V. Karja 1, tel. 441-69

KAUPLUSED: Võhmas,
Viljandis,
Tallinnas,
Narvas ja
Tapal

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

väljaandel ilmuvad:

„Päevaleht“

kui rahvuslik, vabameelne, kodanlik ja erapooletu ajaleht.

„Laste Rõõm“

kui ainuke iseseisev lasteajakiri Eestis.

ÜHISUSE

GRAAFIKATÖÖSTUS

TALLINNAS, PIKK TÄN. 2.

Valmistab igasuguseid trüki, litograafia, tsinkograafia ja köitmistöid odavalt ja maitserikkalt.

ÜHISUSE

RAAMATU- JA KIRJUTUSMATERJALI LADU

SUUR KARJA T. 23 ja PIKK T. 2, on kõlge suurem ja täielikum Eestis.

Noored!

Ellu astudes kindlustage endid
igasuguste üllatuste vastu, mis
eluteel seisavad ees ●

Astuge ühendusse kõige vanema
puht Eesti kindlustusseltsiga

EEKS-MAJA

Peakontor: Tallinnas, Lai 1 • Tel. 438-85
Harukontorid ja agendid üle maa ●

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR

KÄIB PÕHIMÕTTE JÄRELE:

SUURIM VASTUPIDAVUS
KÕRGE ELEGANTS, KÕIGE
ODAVAMAD HINNADI

Valmistatakse
kvaliteedilt
võrdselt parimale
välismaa kaubale

Ülikonnariiet, püksi- ja mant-
liriiet, kleidi-, kostüümi- ja
mantliriiet. Kõiki vormiriiete
sorte, õppurite riiet j. n. e.

*Tarvitades kodumaa kaupu voolab meie raha üle piiri, suureneb
järjest töötute arv, jääb vaeseks maa ja rahvas.*

*Seepärast ärge ostke välismaa saadusi, vaid ostke
ainult kodumaa kaupu!*

Passiivne kaubabilanss on võrdne riigi hukatusele!

E. K. T.

Trükikoda „Estotrükk”, Tallinn S. Karja 8, 1935. a.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR